

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ПОЛТАВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА ІМЕНІ ЮРІЯ КОНДРАТЮКА»

Факультет філології, психології та педагогіки
Кафедра психології та педагогіки

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор із науково-педагогічної та
навчальної роботи

А.М. Мартиненко
А.М. Мартиненко

«30» січня 2024 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«ПСИХОЛОГІЯ ВЕЛИКИХ СТИХІЙНИХ ГРУП І МАСОВИХ ЯВИЩ»

(назва навчальної дисципліни)

підготовки **магістра**

(назва ступеня вищої освіти)

спеціальності **053 «Психологія»**

(код і назва спеціальності)

Полтава
2024 рік

М.С.С.

Робоча програма з навчальної дисципліни «Психологія великих стихійних груп і масових явищ» для студентів спеціальності 053 «Психологія» другого (магістерського) рівня вищої освіти. Складена відповідно до освітньої програми «Практична психологія», 2024 року.

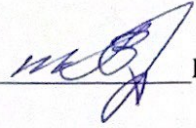
Розробник: Тесленко М.М. доцент кафедри психології та педагогіки, кандидат педагогічних наук

Погоджено

Гарант освітньої програми Вікторія ШЕВЧУК

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри психології та педагогіки

Протокол від «27» серпня 2024 року № 1

Г.в.о. завідувача кафедри психології та педагогіки Вікторія ШЕВЧУК

«__» _____ 2024 року

Схвалено навчально-методичною комісією факультету філології, психології та педагогіки

Протокол від «__» _____ 2024 року № 1

Голова навчально-методичної комісії Віктор ЧЕРНИШОВ

«__» _____ 2024 року

© Тесленко М.М., 2024 рік

© Національний університет

імені Юрія Кондратюка, 2024 рік

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, ступінь вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
		Форма навчання денна
Кількість кредитів ЄКТС – 4	Галузь знань: 05 «Соціальні та поведінкові науки»	<i>Вибіркова</i>
Загальна кількість годин – 120		
Модулів – 1	Спеціальність: 053 «Психологія»	Рік підготовки:
Змістових модулів – 1		1-й
		Семестр
	2-й	
		Лекції
Індивідуальне завдання – не передбачено	Ступінь вищої освіти <u>магістр</u>	20 год.
		Практичні, семінарські
		22 год
		Лабораторні
		-
		Самостійна робота
		78 год.
		Індивідуальна робота:
-		
		Вид контролю: Диференційований залік

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 42/78

2. Мета навчальної дисципліни

Мета навчальної дисципліни: формування у студентів системи знань і професійних компетенцій про ефективну комунікацію у групах з метою уникнення стихійних явищ; розкриття передумов та особливостей масових психоінформаційних процесів та явищ, розвиток особистісного потенціалу, ефективних форм взаємодії у соціумі, толерантного ставлення до суспільства.

Протягом опанування курсу студенти повинні набути таких **компетентностей**:

- Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).
- Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети.
- Здатність здійснювати практичну діяльність (тренінгову, психотерапевтичну, консультативну, психодіагностичну та іншу залежно від спеціалізації) з використанням науково верифікованих методів та технік).
- Здатність ефективно взаємодіяти з колегами в моно- та мультидисциплінарних командах.

3. Передумови для вивчення дисципліни

Передумовою вивчення дисципліни є «Організація наукових досліджень та академічна доброчесність», «Технології психологічних тренінгів», «Актуальні проблеми практичної психології».

4. Очікувані результати навчання з дисципліни

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен оволодіти такими вміннями й навичками:

Робити психологічний прогноз щодо розвитку особистості, груп, організацій.

Розробляти програми психологічних інтервенцій (тренінг, психотерапія, консультування тощо), провадити їх в індивідуальній та груповій роботі, оцінювати якість.

Розробляти просвітницькі матеріали та освітні програми, впроваджувати їх, отримувати зворотній зв'язок, оцінювати якість.

Здійснювати адаптацію та модифікацію існуючих наукових підходів і методів до конкретних ситуацій професійної діяльності.

5. Критерії оцінювання результатів навчання

Критерієм успішного проходження здобувачем освіти підсумкового оцінювання може бути досягнення ним мінімальних порогових рівнів оцінок за кожним запланованим результатом вивчення навчальної дисципліни.

Мінімальний поріг рівень оцінки варто визначати за допомогою якісних критеріїв і трансформувати в мінімальну позитивну оцінку числової (рейтингової) шкали.

Сума балів	Значення ЄКТС	Оцінка	Критерій оцінювання	Рівень компетентності
90 – 100	A	Відмінно	Здобувач демонструє повні й міцні знання навчального матеріалу в обсязі, що відповідає робочій програмі дисципліни, правильно й обґрунтовано приймає необхідні рішення в різних нестандартних ситуаціях. Власні пропозиції Здобувача в оцінках і вирішенні практичних задач підвищує його вміння використовувати знання, які він отримав при вивченні інших дисциплін.	Високий , що повністю забезпечує вимоги до знань, умінь і навичок, що викладені в робочій програмі дисципліни.

82 – 89	В	Добре	Здобувач демонструє гарні знання, добре володіє матеріалом, що відповідає робочій програмі дисципліни, робить на їх основі аналіз можливих ситуацій та вміє застосовувати теоретичні положення при вирішенні практичних задач, але допускає окремі неточності. Вміє самостійно виправляти допущені помилки, кількість яких є незначною.	Достатній , що забезпечує Здобувачу самостійне вирішення основних практичних задач.
74 - 81	С	Добре	Здобувач загалом добре володіє матеріалом, знає основні положення матеріалу, що відповідають робочій програмі дисципліни, робить на їх основі аналіз можливих ситуацій та використовує для рішення характерних/типових практичних завдань на професійному рівні. Додаткові питання про можливість використання теоретичних положень для практичного використання викликають ускладнення.	Достатній , конкретний рівень, за вивченим матеріалом робочої програми дисципліни.
64 - 73	D	Задовільно	Здобувач засвоїв основний теоретичний матеріал, передбачений робочою програмою дисципліни, та розуміє постанову стандартних практичних завдань, має пропозиції щодо напрямку їх вирішень. Розуміє основні положення, що є визначальними в курсі, може вирішувати подібні завдання тим, що розглядалися з викладачем, але допускає значну кількість неточностей і грубих помилок, які може усувати за допомогою викладача.	Середній , що забезпечує достатньо надійний рівень відтворення основних положень дисципліни.
60 – 63	Е	Достатньо	Здобувач засвоїв основний теоретичний матеріал, передбачений робочою програмою дисципліни, та розуміє постанову стандартних практичних завдань, має пропозиції щодо напрямку їх вирішень. володіє основними положеннями на рівні, який визначається як мінімально допустимий. Правила вирішення практичних завдань з використанням основних теоретичних положень пояснюються з труднощами. Виконання практичних завдань значно формалізовано: є відповідність алгоритму, але відсутнє глибоке розуміння роботи та взаємозв'язків з іншими дисциплінами.	Середній , що є мінімально допустимим у всіх складових навчальної дисципліни.
35 - 59	FX	Незадовільно з можливістю повторного	Здобувач може відтворити окремі фрагменти з курсу. Незважаючи на те, що програму навчальної дисципліни	Низький , не забезпечує практичної

		складання екзамену/ заліку	Здобувач виконав, працював він пасивно, його відповіді під час практичних і лабораторних робіт в більшості є невірними, необґрунтованими. Цілісність розуміння матеріалу з дисципліни у здобувача відсутні.	реалізації задач, що формуються при вивченні дисципліни.
0 – 34	F	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	Здобувач повністю не виконав вимог робочої програми навчальної дисципліни. Його знання на підсумкових етапах навчання є фрагментарними. Здобувач не допущений до здачі екзамену/заліку.	Незадовільний , Здобувач не підготовлений до самостійного вирішення задач, які окреслює мета та завдання дисципліни.

6. Засоби діагностики результатів навчання

Під час вивчення дисципліни «Психологія великих стихійних груп і масових явищ» використовуються такі засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання:

стандартизовані письмові тести для здійснення поточного/проміжного контролю успішності засвоєння студентами навчального матеріалу (здійснюється під час проведення практичних занять).

презентації результатів виконаних завдань;

модульна контрольна робота у вигляді стандартизованого письмового тестування (проводиться на останньому практичному занятті) для здійснення підсумкового контролю успішності засвоєння студентами навчального матеріалу.

диференційований залік.

7. Програма навчальної дисципліни

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ ПСИХОЛОГІЇ ВЕЛИКИХ СТИХІЙНИХ ГРУП І МАСОВИХ ЯВИЩ

Тема 1. Загальна характеристика великих соціальних груп.

Поняття велика соціальна група: сутність та зміст. Ознаки та структура великих соціальних груп. Класифікація великих соціальних груп. Соціально-психологічні особливості формування великих соціальних груп. Функціонування великих груп. Особливості дослідження великих соціальних груп. Типи соціальних спільностей. Зв'язок понять велика соціальна група та масова поведінка. Поняття про стихійну групу: натовп, юрба, публіка. Натовп та його особливості. Класифікація видів натовпу.

Практичне заняття № 1-2

Тема 2. Психологічні особливості великих стихійних груп.

Наслідкування, навіювання, зараження як фактори впливу та регуляції поведінки натовпу. Особливості лідерства в натовпі. Публіка як специфічний різновид натовпу. Особливості функціонування громадської думки. Масова комунікація як різновид міжгрупового спілкування. Вплив громадської думки на функціонування великих соціальних груп. Психологічні особливості етнічних груп. Ментальність народу. Національний характер, темперамент, самосвідомість, почуття, традиції, звичаї та обряди. Психологічні особливості українського національного характеру.

Практичне заняття № 3

Тема 3. Поняття про масову свідомість.

Визначення поняття «масова свідомість». Основні напрямки досліджень масової свідомості: релігійний, національний, державний, класовий, елітарний). Основні ознаки масової

свідомості. Структура масової свідомості. Німецька школа дослідження масової свідомості (психологія народів – В.Вунд, М.Лазарус, Г.Штейнталь). Франко-італійська школа дослідження масової свідомості (психологія мас – Г.Лебон, Т.Тард, В.Парето, Ш.Сигеле). Сучасні теорії масових явищ.

Практичне заняття № 4

Тема 4. Психологічні особливості особистості в масі.

Механізми масовізації. Чинники масовізації. Формування масових настроїв (стабілізація настрою, зростання недоволення, масовий ентузіазм). Фактори формування масових настроїв (реальна й віртуальна дійсність) Етапи формування масових настроїв (бродіння настроїв, кристалізація, дієвий вихід, згасання). Типологія масової свідомості. Оцінка і диференціація змісту масової свідомості. Механізми функціонування масової свідомості. Співвідношення масової свідомості з категоріями свідомості.

Практичне заняття № 5-6

Тема 5. Психологічні аспекти масової поведінки.

Феномен масової поведінки як психологічного явища: сутність, виміри, критерії явища масової поведінки. Масові психологічні явища. Основні теорії до вивчення поведінки натовпу. Види масової поведінки. Форми вияву: Натовп: паніка, мітинг, демонстрація. Основні механізми формування громадської думки. Основні методи формування громадської думки. Основні способи (канали) формування громадської думки (міжособистісне спілкування, засоби масової інформації, політична пропаганда тощо). Основні механізми формування громадської думки за допомогою медіа. Розробка проекту формування громадської думки за допомогою повідомлень (самостійна робота).

Практичні заняття № 7-8

Тема 6. Психологія масової комунікації.

Спілкування як феномен соціальної психології. Різні підходи до визначення структури спілкування. Перцептивний, комунікативний, інтерактивний компонент спілкування. Функції спілкування. Види спілкування. Типи міжособистісного спілкування: імперативний, маніпулятивний, діалогічний. Обмеження спілкування. Поняття та зміст соціальної перцепції. Аперцепція. Природа соціальних стереотипів. Ефект первинності. Ефект новизни. Ефект ореолу. Ефект пріоритету. Проблема взаєморозуміння. Механізми взаєморозуміння: ідентифікація, емпатія, атракція, рефлексія, каузальна атрибуція. Бар'єри взаєморозуміння. Психологічні особливості вербальної та невербальної комунікації. Характеристика компонентів комунікативного простору. Ефективність обміну інформацією. Депресивні масові психічні явища. Паніка. Агресія як масове психічне явище.

Практичні заняття № 9

Тема 7. Мода та чутки в системі масових явищ

Сутність та психологічні особливості моди як явища. Мода як психологічний захист від звичаїв. Мода як масова комунікація. Мода і наслідування. Мода як форма демонстрації власного «Я». Фактори та критерії модності. Семіотика моди. Механізми творення модного образу (образ модника-індивідуаліста, модника-сугестора). Процес та канали поширення моди. Соціально-психологічні функції моди. Мода як форма соціальної регуляції. Вплив моди на психологію мас.

Практичні заняття № 10-11

8. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	денна форма					
	усього	у тому числі				
л		п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7
Змістовий модуль № 1. Загальні питання психології великих стихійних груп і масових явищ						
Тема 1. Загальна характеристика великих соціальних груп.	18	4	4	-	-	10
Тема 2. Психологічні особливості великих стихійних груп.	16	2	2	-	-	12
Тема 3. Поняття про масову свідомість.	16	2	2	-	-	12
Тема 4. Психологічні особливості особистості в масі.	18	4	4	-	-	10
Тема 5. Психологічні аспекти масової поведінки.	18	4	4	-	-	10
Тема 6. Психологія масової комунікації.	16	2	2	-	-	12
Тема 7. Мода та чутки в системі масових явищ	18	2	4	-	-	12
Разом за змістовим модулем 1	120	20	22	-	-	78
Усього годин	120	20	22	-	-	78

9. Перелік питань семінарських занять

№ заняття	Назва питань	Кількість годин
	Семінарські заняття не передбачені.	

10. Перелік питань практичних занять

№ заняття	Назва питань	Кількість годин
1,2	Загальна характеристика великих соціальних груп. Загальна характеристика великих соціальних груп. Поняття про стихійну групу: натовп, юрба, публіка.	4
3	Психологічні особливості великих стихійних груп. Характеристика громадської думки. Психологія етнічних груп.	2
4	Поняття про масову свідомість. Сутність і види мас. Масова свідомість, її структура та прояви. Властивості та оцінювання масової свідомості. Форми масової свідомості. Історія вивчення масової свідомості.	2
5,6	Психологічні особливості особистості в масі Механізми масовізації. Чинники масовізації. Формування масових настроїв (стабілізація настрою, зростання недоволення, масовий ентузіазм).	4
7,8	Психологічні аспекти масової поведінки. Феномен масової поведінки як психологічного явища: сутність, виміри, критерії явища масової поведінки. Масові психологічні явища. Основні теорії до вивчення поведінки натовпу.	4
9	Психологія масової комунікації.	2

	Спілкування як феномен соціальної психології. Депресивні масові психічні явища. Паніка. Агресія як масове психічне явище.	
10,11	Мода та чутки в системі масових явищ Сутність та психологічні особливості моди як явища. Мода як психологічний захист від звичаїв. Мода як масова комунікація. Подає психологічні особливості організації рекламної кампанії, створення іміджу організації та керівника.	4
	Усього	22

11. . Перелік питань лабораторних робіт

№ заняття	Назва питань	Кількість годин
	Лабораторні заняття не передбачені	

12. Самостійна робота

Метою самостійної роботи студента є: навчитися користуватися бібліотечними фондами і каталогами, працювати з історичними та літературними джерелами, скласти конспекти, аналізувати матеріал, порівнювати різні наукові концепції та робити висновки.

Види самостійної роботи студента:

- опрацювання лекційного матеріалу;
- підготовка до практичних занять;
- опрацювання тем курсу, які виносяться на самостійне вивчення, за списками літератури, рекомендованими в робочій навчальній програмі дисципліни;
- підготовка до виконання модульної контрольної роботи (тестування);
- відвідування консультацій (згідно графіку консультацій кафедри);
- підготовка до складання диференційованого заліку за запитаннями.

Питання для самостійного вивчення студентами

№ з/п	Назва питань	Кількість годин
1.	Загальна характеристика великих соціальних груп. Типи соціальних спільностей. Зв'язок понять велика соціальна група та масова поведінка. Поняття про стихійну групу: натовп, юрба, публіка. Натовп та його особливості. Класифікація видів натовпу.	10
2.	Психологічні особливості великих стихійних груп. Ментальність народу. Національний характер, темперамент, самосвідомість, почуття, традиції, звичаї та обряди. Психологічні особливості українського національного характеру.	12
3.	Поняття про масову свідомість. Німецька школа дослідження масової свідомості (психологія народів – В.Вунд, М.Лазарус, Г.Штейнталь). Франко-італійська школа дослідження масової свідомості (психологія мас – Г.Лебон, Т.Тард, В.Парето, Ш.Сигеле). Сучасні теорії масових явищ.	12
4.	Психологічні особливості особистості в масі. Типологія масової свідомості. Оцінка і диференціація змісту масової свідомості. Механізми функціонування масової свідомості. Співвідношення масової свідомості з категоріями свідомості.	10
5.	Психологічні аспекти масової поведінки. Основні механізми формування громадської думки за допомогою	10

	медіа. Розробка проекту формування громадської думки за допомогою повідомлень (самостійна робота).	
6	Психологія масової комунікації. Поняття та зміст соціальної перцепції. Аперцепція. Природа соціальних стереотипів. Ефект первинності. Ефект новизни. Ефект ореолу. Ефект пріоритету. Проблема взаєморозуміння. Механізми взаєморозуміння: ідентифікація, емпатія, атракція, рефлексія, каузальна атрибуція. Бар'єри взаєморозуміння. Психологічні особливості вербальної та невербальної комунікації. Характеристика компонентів комунікативного простору. Ефективність обміну інформацією.	12
7	Мода та чутки в системі масових явищ Процес та канали поширення моди. Соціально-психологічні функції моди. Мода як форма соціальної регуляції. Вплив моди на психологію мас.	12
	Усього	78

13. Індивідуальні завдання

Не передбачено планом.

14. Методи навчання

При викладанні дисципліни застосовуються словесні, наочні та практичні методи навчання:

Методи за характером навчально-пізнавальної діяльності студентів: проблемного навчання (проблемного викладення матеріалу, створення проблемних ситуацій; групового вирішення проблемних задач); частково-пошуковий (евристичних запитань); дослідницький (есе, наукові доповіді).

Методичні прийоми як компоненти методів: вербальні (бесіда, пояснення); ілюстративно-демонстраційні (ілюстрування, демонстрування); прикладні (практичні завдання); інтерактивні (мозковий штурм).

Методи за формою організації навчання: лекції (проблемна лекція); практичні заняття; самостійна робота студентів (позааудиторна, науково-дослідна робота студентів).

Методи оцінювання: усний контроль (усний індивідуальний, усний фронтальний) письмовий контроль (письмовий фронтальний); тестовий контроль.

15. Методи контролю

Поточний контроль успішності засвоєння студентами навчального матеріалу може здійснюватися шляхом опитування й оцінювання знань студентів під час практичних занять, оцінювання виконання студентами самостійної роботи та індивідуальних завдань, проведення і перевірки письмових контрольних робіт, тестування або в ході індивідуальних співбесід зі студентами під час консультацій. Вибір конкретних форм і методів поточного контролю знань студентів залежить від викладача і доводиться до їхнього відома на першому практичному занятті. Модульний контроль є частиною поточного контролю і має на меті перевірку засвоєння студентом певної сукупності знань та вмінь, що формують відповідний модуль. Він реалізується шляхом проведення спеціальних контрольних заходів (у формі тестування чи написання студентами контрольних робіт), проводиться наприкінці кожного змістового модулю за рахунок аудиторних занять, під час групових консультацій або ж за рахунок часу, відведеного на самостійну роботу студентів. На підставі результатів модульного контролю здійснюється міжсесійний контроль (атестація).

Підсумковий контроль здійснюється у формі диф. заліку.

16. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне оцінювання, тестування та самостійна й індивідуальна робота							Диф.залік	Сума
Змістовий модуль 1								
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7		
10	10	10	10	10	10	10	30	100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

100-бальна рейтингова система оцінювання	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою для екзамену, диференційованого заліку, курсового проекту (роботи), практики
90 – 100	A – відмінно	5 – відмінно
82-89	B – дуже добре	4 – добре
74-81	C – добре	
64-73	D – задовільно	3 – задовільно
60-63	E – достатньо	
35-59	FX – незадовільно з можливістю повторного складання	2 – незадовільно
0-34	F – незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	

Правила модульно-рейтингового оцінювання знань

Загальна трудомісткість дисципліни – 100 балів, із них :

– при підсумковому контролі у вигляді екзамену 70 балів відведено на поточний контроль, а 30 балів – на підсумковий (для допуску до екзамену необхідно мати не менше 35 балів поточної успішності);

1. Поточний контроль. Бали, отримані впродовж семестру, за видами навчальної діяльності розподіляються так (розподіл орієнтовний):

- робота на практичних заняттях (відповіді, виконання практичних завдань, а в разі їх пропусків з поважної причини – індивідуальні співбесіди на консультаціях за темами відповідних занять) – до 70 балів.

Присутність на лекціях і семінарах не оцінюється в балах. Пропуски занять підлягають обов'язковому відпрацюванню в індивідуальному порядку під час консультацій. Пропущене заняття має бути відпрацьоване впродовж двох наступних тижнів, при тривалій відсутності студента на заняттях з поважної причини встановлюється індивідуальний графік відпрацювання пропусків, але не пізніше початку екзаменаційної сесії.

Студент, який повністю виконав програму навчальної дисципліни і отримав достатню рейтингову оцінку (не менше 35 балів), допускається до підсумкового контролю з дисципліни.

2. Підсумковий контроль Підсумковим контролем є диф.залік. Він здійснюється відповідно до вимог «Положення про організацію освітнього процесу в Національному університеті імені Юрія Кондратюка»

17. Методичне забезпечення

1. Тесленко М.М. Курс лекцій з дисципліни «Психологія великих стихійних груп і масових явищ» для студентів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності **053 «Психологія»** Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», 2024 р. – 79 с.

2. **Тесленко М.М.** Методичні рекомендації для практичних (семінарських, лабораторних) занять з дисципліни «**Психологія великих стихійних груп і масових явищ**» для студентів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності **053 «Психологія»** Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», 2024 р. – 75 с.
3. **Тесленко М.М.** Методичні рекомендації для самостійної роботи з дисципліни «**Психологія великих стихійних груп і масових явищ**» для студентів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності **053 «Психологія»** Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», 2024 р. – 25 с.

18. Рекомендована література

Базова

1. Козирев М. Політична психологія: навч. посібник. Львів: ЛьвДУВС, 2018. 648 с.
2. Корнев М.Н. Проблема групи та особистості у соціальній психології : курс лекцій / М.Корнев, В. Фомічева. – К. : Ін-т післядипломної освіти КНУ, 2004. 222 с.
3. Лебон Г., Психологія мас. (Пер. Я. Мишанича.) К.: Видавничий союз «Андронум», 2021. 138 с.
4. Лизанчук В. Психологія мас-медіа : підручник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2015. 420 с.
5. Практикум із соціальної психології. Навчальний посібник / [Укладачі. Т.М.Зелінська, І.В. Михайлова., А.Е. Демерс]. – К.: Каравела, 2015. – 232 с.
6. Психологія мас : навчальний посібник / автор-упорядник. Я.Є. Кальба. — Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2012. — 208 с.
7. Психологія мас: конспект лекцій / укладачі: П. І. Сахно, К. С. Сахно. Суми : Сумський державний університет, 2022. 116 с.
8. Туриніна О. Л. Психологія масової поведінки: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К.: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2012. 215 с.
9. Циба В. Теоретичні засади соціальної психології: системний підхід: монографія / В.Циба. – К.: Ун-т «Україна», 2011. – 359 с.

Допоміжна:

1. Безада А.. Теоретико-методологічні засади дослідження натовпу як соціального явища. *Культура і сучасність*. 2007. №. 2. С. 203-208.
2. Доброродня О. Психологія натовпу Гюстава Ле Бона. *Наукові розробки молоді на сучасному етапі*. Київський національний університет технологій та дизайну, 2018. С.375–376.
3. Загурська С. М. Масова свідомість як засіб утвердження влади. *Гілея : науковий вісник*. 2016. №. 111. С. 166-170.
4. Різун В. Теорія масової комунікації: підручник. К.: Видавничий центр «Просвіта», 2008. 260 с.
5. Собченко О.М. Психологія впливу: навч. Посіб. Для проведення семінарських і практичних занять / О.Собченко. – К.: Кондор, 2013.- 158 с.
6. Тесленко М.М. Дорошенко І.В. Порівняння медіазвичок старшокласників із різним соціометричним статусом. International scientific-practical conference “Modern challenges and current issues of science, education and technology”: conference proceedings (Aarhus, Denmark, March 27, 2024). Aarhus, Denmark: Scholarly Publisher ICSSH, 2024. P.42-46.
7. Чукавіна Т. Е. Маси та масова свідомість. Людина в масі. *Вісник Національного технічного університету України Київський політехнічний інститут. Філософія. Психологія. Педагогіка*. 2011. №. 3. С. 132-136.

19. Інформаційні ресурси

1. Сторінка курсу «**Психологія великих стихійних груп і масових явищ**» на платформі Moodle: <https://dist.nupp.edu.ua/course/view.php?id=6292>
2. <https://lib.nupp.edu.ua/index> - сайт бібліотеки Національного університету "Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка.

3. <http://www.nbu.gov.ua/> - Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського.
4. <http://hklib.npu.edu.ua/> - Наукова бібліотека національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова.
5. <http://upsihologa.com.ua/> - портал професійних психологів України «У психолога».